

El teatre no religiós a Capdepera (1885-1936)

Josep Terrassa Flaquer

LA BIBLIOTECA DEL GOLEA
Capdepera
2017

I. ELS INICIS I EL TEATRET DE CAN BIBÍ

L'any 1885 es creava a Capdepera la Unió Obrera, una societat lligada a la Unió Obrera Balear, amb l'objectiu d'impulsar una pràctica mutualista de socórrer els obrers més necessitats, la creació d'escoles i un discurs d'emancipació.

L'any 1886 presentaven el plànol del seu local social, on destacava una ampla sala destinada a activitats socials. El jovent associat a la Unió Obrera hi organitzà balls i algun drama, és a dir, allò que atreïa els joves d'aquell temps. L'any 1891 la societat es desféu traient a la venda l'edifici; el comprà el vicari Gabriel Artigues i el transformà en el convent i escola dels frares ligorins. A partir de llavors totes les activitats teatrals que s'hi realitzaren foren de caire religiós.

Entorn a l'any 1910 s'instal·là a Capdepera la família Alcaina, formada pel matrimoni i tres filles petites. El pare, Enric, era valencià i aleshores tenia 36 anys; la mare, Maria Pedraza, era una madrilenya de 29 anys. Els últims temps havien actuat a Palma i a alguns pobles, però quan presentaren el seu espectacle a Capdepera tengueren tant d'èxit que s'hi quedaren a viure durant uns tres anys. El 15 de juliol de 1911 nasqué el fill Joan al carrer de Palma núm. 26, on residien. Els Alcaina eren uns rodamóns; vint anys més tard romanien a Barcelona.

N'Enric Alcaina se sentia artista (així consta en el registre del jutjat municipal); sabia fer un poc de tot: tocava el piano, cantava, dansava i representava diversos papers en obres de teatre que ell dirigia. Des del principi acceptà la col·laboració dels «artistes locals», amb la qual cosa ampliava el seu repertori i establia lligams amb el poble.

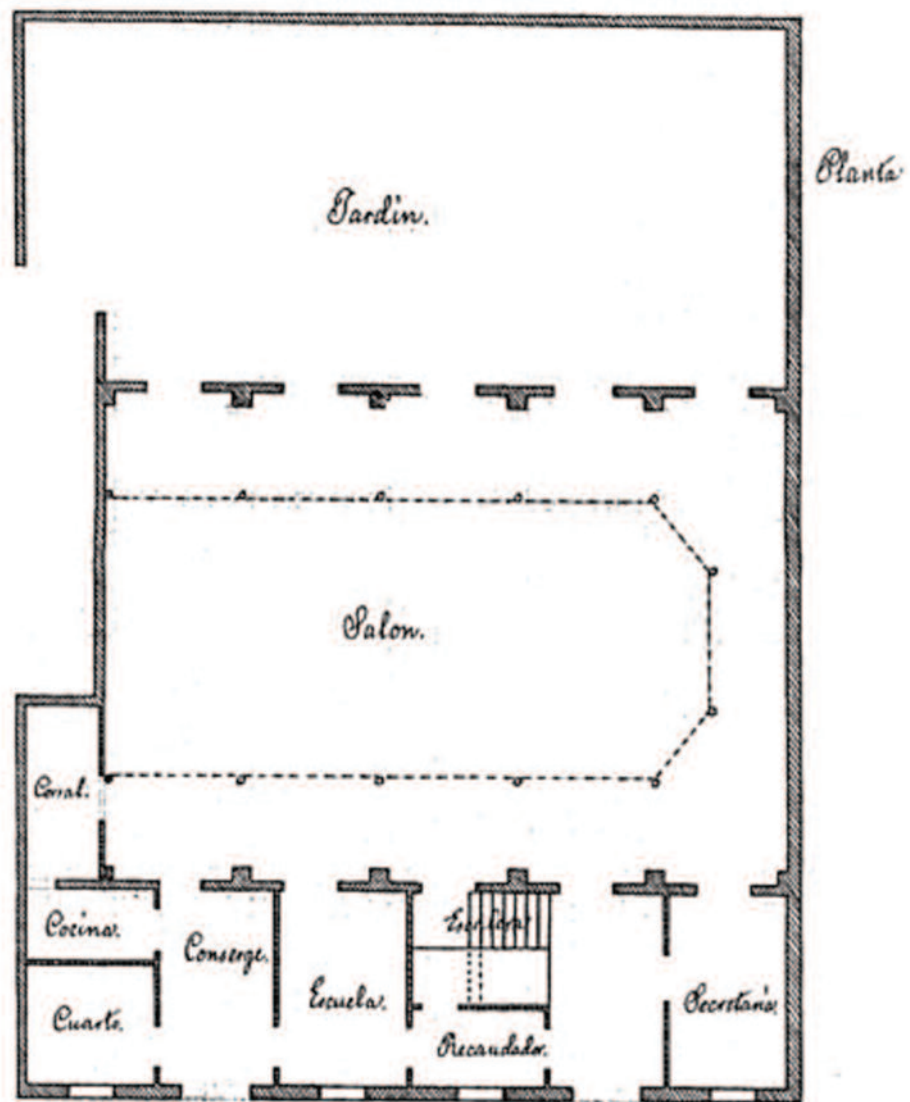
El comerciant en productes de la terra (ametles i garroves) Pere Joan Forteza Forteza *Bibí* els oferí el local del carrer Ponent núm. 12; el convertiren en un petit teatre on la superfície destinada als espectadors era d'uns 81 metres quadrats i hi col·locaren uns 156 seients, segons dades de la contribució industrial.

En el llibre *Capdepera i els Reis* en Sebastià Ferrer *Maleter* hi explica que els caps de setmana, els Alcaina i els seus col·laboradors, posaven en escena qualque representació; entre les obres que es recorden: *La alegría de la huerta* i *El chato Margó*. Per tots Sants representaven *Don Juan Tenorio*.

Els Alcaina s'establiren a Capdepera uns anys de bonança econòmica, quan La Palmera passava pels millors moments i controlava l'activitat comercial. Tot i això, sense una sensibilitat local per aquest tipus de tasca cultural no s'haguessin mantingut tant de temps actius en el poble.

Després dels Alcaina les funcions teatrals que es realitzaren a Can Bibí foren molt escasses. En el mes de març de 1923 hi representaren unes nines de Vila Roja. El diumenge 25 de novembre del mateix any ho feren les nines de l'escola pública, dirigides per la mestra Maciana Vidal, representant el drama *Juana de Arco* i una divertida peça còmica. Per Sant Antoni de 1925 hi actuaren un grup de joves en benefici del retaule de la Immaculada de l'església parroquial.

El novembre de 1925 el teatret es convertí en el cinema Victòria. El local s'amplià amb una graderia, «paraíso» s'anomenava llavors, augmentant la seva capacitat fins als 359 espectadors.

Casa Local de la sociedad del auxilio mutuo de Capdepera.

II. EL TEATRE ORIENTAL

La primera notícia la trobam a la revista *Llevant* del 23 de març de 1923, que ens assabenta dels treballs de fonamentació d'un teatre al carrer Llum.

Joan Flaquer Blai.

L'empresari d'aquest projecte cultural era Joan Flaquer Juan, propietari del *casinu* El Recreo. Entre les persones que habitualment hi anaven a refrescar i a fer tertúlia hi havia el metge Joan Moll. Aquell any de 1923 agafa volada la curolla de fer activitats culturals, principalment teatre, i en Joan Flaquer s'hi engrescà. La revista *Llevant* del mes de novembre informava que «en el casinu El Recreo s'ha format una societat cultural que, entre altres coses, té en projecte donar algunes funcions de comèdia. Els caps són en Joan Moll i Antoni Ferrer.»

En aquells moments l'escola parroquial i teatre de ca'ls Hermanos estava a punt de tancar-se. El teatret de Can Bibí passava per hores baixes; a més, ambdós locals resultaven petits i antiquats. En Joan Flaquer tenia el projecte de fer un local gran, modern i en condicions. L'edificaria allà devora, de tal manera que entre el teatre i el seu casinu únicament hi havia un carreró sense sortida. A la postguerra, durant les festes assenyalades, el teatre es convertia en un complement del casinu on hi anava la gent a refrescar.

El teatre Oriental es degué inaugurar l'any 1927 perquè, en el mes d'octubre de l'any següent, en Joan Flaquer sol·licita una revisió de la contribució industrial assignada exposant les característiques del seu teatre perquè es fessin les oportunes correccions. El pati de butaques tenia 16 metres de llargària per 8,50m d'amplada; és a dir, 136 metres quadrats amb 324 seients. Damunt el vestíbul s'hi bastí una graderia amb 10 esglaons amb 193 seients més. La capacitat total del teatre era de 517 espectadors.

Pel Nadal de 1930 s'hi representà el drama *El egoismo de una madre*. L'actuació era a benefici de les obres del Castell (El Dia, 25-12-1930). En el mateix acte, en Mateu Sirer explicà la història del Castell.

La proclamació de la República, el 14 d'abril de 1931, dispersà les energies d'aquells promotors culturals que, de

Joan Moll.

de Tous i Maroto, la música era de Barato. L'ànima de la festa fou en Miquel Flaquer *Coix* (*El Dia*, 25-12-1932).

En el teatre Oriental se seguiran realitzant els mítings electorals i propagandístics dels partits d'esquerra, els actes benèfics i actuacions escolars en els aniversaris de la proclamació de la II República.

Els seients eren bancs, allistonsats i durs, que amb molta facilitat podien arraconar-se i deixar lliure un gran espai central. Això permeté, segons paraules de Joan Rai (*Cap Vermell* núm. 82, octubre 1987), celebrar-hi balls, carnavalades, música en directe, disfresses i altres divertiments. Abans de la Guerra Civil també s'hi realitzaren sessions de cinema mut i sonor.

En aquests anys, el personatge més recordat del món del teatre és Joan Moll Carrió; sabem, per comentaris orals, que n'era un gran aficionat i que participà en nombroses activitats culturals, però manquen les fonts documentals. El possible motiu pel qual la premsa s'oblidà d'en Joan seria

la seva independència política; ni a favor del batle Miquel Caldentey, amb el qual va tenir alguns enfrontaments, ni en contra dels esquerrans; sempre mantenint les distàncies. Era lector d'obres de teatre en català i a casa tenia les obres completes de Frederic Soler *Pitarra* (1838-1895). En Joan havia nat a Capdepera l'any 1892, fill del comerciant Gabriel Moll Garau; estudià a Barcelona la carrera de medicina i després hi féu ampliació d'estudis fins que el gener de 1918 s'establí a Capdepera on fixà la residència. Tengué consulta oberta fins que finà el mes d'agost de 1945.

Teatro Cine Oriental
CAPDEPERA
 Colosal Acontecimiento Artístico
Extraordinaria Función de CINE Y VARIETES
 Para el Domingo 9 de Octubre de 1927
 Hora de costumbre

Estupendo Programa de Cine
 El grandioso Drama en 5 partes

La Medalla del Torero
 Y una Cómica de Risa Continúa

Las proyecciones e intermedios los amenizará un duetto de Piano y Violín, del que forma parte el popularísimo
JUAN FERRER
 muy conocido de nuestro público.
 Y el prestigioso profesor de Violín
D. Gabriel Forteza
 Cuyo duetto ejecutará el siguiente

REPERTORIO

OPERA
 Tosca (Puccini) - Tanahuser (Wagner) - El Trovador (Verdi)
 Cavalleria Rusticana (Mascagni).

ZARZUELA
 Los Gavilanes - La Dolores - Marina - Alsaciana - Anillo de hierro - Montería
 La Bruja - y otras piezas, como Charlestón, Foxtrot y Tangos - Los mas modernos.

Reaparición Triunfal
 La mas Artista de las Coupletistas Mallorquinas
MARIA MOREY
 la que se presentará con extenso y variado repertorio, entre el que figuran los mas aplaudidos y modernos Couplets que este año han triunfado.
 Arte - Gracia - Finura - Decorado propio

III. EL TEATRE DE PARTIT

El primer partit que s'organitzà a Capdepera després de la proclamació de la II República fou el Partit Republicà de Centre. S'havia fundat a Palma el 17 de maig de 1931, en una reunió presidida per Joan March en la qual els membres del Círculo Liberal decidiren canviar de nom i d'estratègia. Poques setmanes després en Miquel Caldentey Ginard *Creu*, representant de dit partit a Capdepera, oferí el pis de l'antic magatzem de La Palmera com a local social. Diuen que en March costejà les obres de remodelació i els hi regalà una moderna i potent gramola elèctrica per animar els balls i demés activitats. La inauguració es realitzà el diumenge 26 de juliol.

Durant les festes de Pasqua de 1934, «als amples locals del Partit Republicà de Centre s'hi féu una funció de teatre a càrrec de socis aficionats. Es representà la comèdia de Martínez Sierra *Primavera de otoño* i, per acabar, el sainet del mallorquí Bartomeu Ferrà *Es calçons de mestre Lluch*» (*El Dia* 9-4-1934).

A l'any 1934 la rivalitat política ja s'havia estès al camp cultural. Quan el 14 d'abril es commemora la proclamació de la II República, en el teatre Oriental, l'acte es polititzà deixant de ser una activitat únicament escolar organitzada pels mestres. La presentació anà a càrrec de Gabriel Flaquer Alzina *Poca Palla*, president del Consell Escolar d'Ensenyança Primària, tinent de batle amb en Miquel Caldentey i membre actiu del Partit Republicà de Centre. El periodista, en la seva crònica, ho acabà de compondre donant les gràcies al president de la Joventut de Centre, senyor Massanet, i als mestres, queixant-se que «alguns han volgut veure política on tan sols es respira patriotisme» (*El Dia*, 19-4-1934).

La rivalitat política entre conservadors i socialistes feia que cap dels dos partits volgués quedar endarrere en quan a iniciativa. Militants i simpatitzants es mobilitzaven per adquirir protagonisme, per la qual cosa era imprescindible disposar d'un cèntric i adequat local social on

s'hi poguessin organitzar balls, vetlades musicals, actes socials i funcions de teatre.

A principis de 1935 l'Agrupació Socialista presidida pel ferrer Llorenç Ladària organitzà una secció de teatre. No hi havia director però comptava amb bons animadors com en Bartomeu Melis Alzina *Saletes* i Miquel Reus

Massanet que havien actuat en el teatret de can Bibí dirigits per Enric Alcaina; altres membres eren Maria Morales, Catalina Calafat, Maria Flaquer, Antònia Melis Gili, Miquel Ferrer *Castell*, Pereta Garau Massanet, Llorenç Tous, Gabriel Melis i l'apuntador en Bartomeu Gili Sirer *Buuc*.

La seva presentació en públic tengué lloc en el teatre Oriental el diumenge trenta de març de 1935; representaren el drama *Luz en la sombra* de fort contingut social on el protagonista era un capellà. Alguns espectadors ploraren (*El Obrero Balear*, 12-4-1935).

L'any 1934 en Bartomeu Melis Bauçà comprà un solar de 162 metres quadrats situat al costat del teatre Oriental, a dues passes de la plaça de l'Orient el centre econòmic, polític i social del poble. Pensava edificar-hi una serradora pel seu fill Sebastià, però uns mesos més tard membres del Partit Socialista començaren a fer-li propostes perquè canviàs de plans i ho aconseguiren. Acordaren que la propietat construiria l'edifici amb un pis que condicionarien per

a fer-hi teatre ja que comptaria amb un escenari de fusta d'uns 18 metres quadrats i a cada costat un vestidor, el d'homes i el de dones. Signaren el contracte d'arrendament l'1 de juliol de 1935 amb una vigència per un any però prorrogable fins a deu anys. L'extensió del pati de butaques era d'uns 120 metres quadrats on s'hi col·locarien unes dues-centes cadires. El Consell d'Administració cuidaria de la part econòmica; el lloguer era de 87'50 pessetes cada trimestre i s'havia de comprar el mobiliari, un capital que es recaptaria amb les actuacions i organitzant vetlades per fer obra de pauma.

Durant un any l'activitat del grup de teatre fou frenètica. Representaren el drama d'Àngel Guimerà (1845-1924) *Terra Baixa* en el qual es planteja un problema de possessió amorosa que s'encadena amb altres fins a provocar la mort d'un dels personatges. De Lleó Tolstoi escolliren *El pan de*

pedra, que tracta de la misèria del poble rus, de la falta de pa amb el qual alimentar els fills i de la lluita política per fugir de la pobresa; del mateix autor també representaren: *La libertat caida* i *La sociedad ideal*. De J. Fola Igúrbide escolliren *El Cristo Moderno*, obra que havia estat representada l'any 1929 en el teatre de la Casa del Poble de Ciutat.

El cop d'estat del 18 de juliol de 1936 acabà amb aquest generós i encoratjador projecte cultural.

CAP VERMELL

Publicat a *Cap Vermell* el 25 i el 31 d'agost i el 7 de setembre de 2009.